

תיקון לאה: למה יעקב מבקש להיטמן ליד האישה שאינה אהובה?

למה יעקב מבקש מפורשות להיטמן על יד לאה? כיצד ברגע האמת של סוף חייו, רגע בו מעביר אדם את כל עשייתו בדמיונו ומתמצת את מה שהוא, יעקב מעדיף את האישה השנואה על פני האהובה?

ב"ה | פרשת ויחי | ה'תשפ"ג

יכולה להתממש במציאות ולכן האכזבה והמועקה התמידית. אולם הציפיות של הקב"ה הן שונות לחלוטין ומציפות דווקא הרגשת שמחה, יצירה וחדשנות.

כדי להבין את העניין, אנו רוצים לפתוח עם שאלה דרמטית וטעונה רגשית: למה יעקב מבקש מפורשות להיטמן על יד לאה? כיצד ברגע האמת של סוף חייו, רגע בו מעביר אדם את כל עשייתו בדמיונו ומתמצת את מה שהוא, יעקב מעדיף את האישה השנואה על פני האהובה?

פרשת ויחי מתארת בהרחבה את בקשתו האחרונה של יעקב להיות מובל לארץ ישראל ולהיטמן במערת המכפלה. בתחילה קורא יעקב ליוסף אל המיטה ומפציר בו במילים כלליות לשאת אותו אל "קברות אבותיו" בארץ ישראל. אחר כך מכנס אל המיטה את כל שנים עשר ילדיו, מברך כל אחד בברכה אישית ואז פונה אל כולם בהפצרה עמוקה. לאורך ארבעה פסוקים הוא מפרט את הקשר העמוק שלו למערת המכפלה ואת הדרישה להיקבר דווקא שם ולא בשום מקום אחר:

1. בראשית מט: כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אתם: ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל אבתי ... במערה אשר בשדה המכפלה ... אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרן החתי לאחזת קבר: שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה.

ארבע המילים האחרונות פורצות מתוך הטקסט וצועקות מול

פסיכיאטר נכנס בהתרגשות ליומו הראשון בעבודה. ביחד עם מנהל המוסד עבר בין החדרים כדי להכיר את הפציינטים שיעמדו תחת אחריותו.

בחדר הראשון שכב אדם מבוגר שקרא בכאב: "רוחלה, רוחלה". המנהל הסביר כי האיש הכיר בצעירותו אישה בשם הזה, הוא שאף להתחתן איתה אבל היא לא רצתה בו, עד שנטרפה דעתו.

לידו שכב אדם מבוגר שהפטיר בזעם: "רוחלה, רוחלה". המנהל הסביר שהוא זה שהתחתן עמה...

ערכתי פעם בדיקת רייטינג לשיעורים שאני מוסר בווידיאו, לבחון מה הנושא הכי מטריד את הציבור. נדהמתי לגלות את אותן התוצאות לאורך יותר מעשר שנים: כולנו משתוקקים להבין איך להתמודד עם התחושה שאנו כישלון רוחני? מתברר שיהודי עובד ה' מסתובב עם תחושת פער עמוקה בין מה שהוא למה שאמור להיות. זאת הרגשת שניות ופיצול בין עולמו החיצוני לעולמו הפנימי המוכר רק לו, וכל אחד מחפש את התשובה למה זה אנכי? איך להרים את עצמי מהתקיעות?

מעניין שהדברים לא התחילו היום ואדמו"ר הזקן מקדיש כמה פרקים בספר התניא לעצות לחיים של שמחה. הוא מתחיל עם שני פרקים העוסקים בשני האויבים הגדולים של השמחה: הראשון (פרק כו) עוסק באכזבה מחוסר הצלחה גשמי, כתוצאה מקשיים בבני חיי ומזוני (ל"ע). אחר כך מוקדש פרק ארוך (כו) להרגשת הכישלון בעבודת ה' והעובדה שאיננו מצליחים להתקדם לשום מקום מהותי.

ההסבר של התניא הוא מהפכני. בתמצית, טוען רבינו הזקן שסולם הציפיות שלו מעוות ועקום. יצרנו מערכת שאיפות דמיונית שאינה

שנתיים לפני מכירת יוסף.

ראיה נפלאה לדברי הקדמונים הללו, שלאה מתה עוד לפני מכירת יוסף:

בראשית לז,ב: יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו – **אזנים לתורה:** עד עכשיו קורא אותן הכתוב שפחות או פיי לגשים, 'וישכב את בלהה פילגש אביו', 'ובני בלהה שפחת רחל', 'ובני זלפה שפחת לאה', ולמה קורא אותן כאן 'נשי אביו'? אלא שבאותו הפרק מתה לאה וכיון שמתו רחל ולאה הגברות, נקראות בלהה וזלפה 'נשי יעקב'.

בהערה! הובאה העמקה נוספת לגבי עצם שתיקת התורה ממותה של לאה.

קעת נשוב למרכז העניין ונשאל: כיון שהתורה שותקת עד עכשיו מפטירתה של לאה, למה יעקב בוחר להתייחס לכך מפורשות בהתייחסות לנושא הרגיש והכאוב הזה?

רוב המפרשים צועדים בדרך פשוטה: יעקב צופה את העתיד ומנסה למנוע את המאבק המשפטי הקרב. כל אריכות דבריו כאן – ארבעה פסוקים מפורטים אודות מערת המכפלה, אף שכולם יודעים היכן הם "קברות אבותיו" – נועדו להקדים את המאבק המשפטי מול שני האיובים: בני חת ועשו.

ראשית, בני חת, שכני המערה, יכולים לטעון שהמערה שייכת להם ואין כניסה למשפחת יעקב. נזכור שבני יעקב גרו באותה שעה הרחק מחברון. הם היו 'יורדים' שהיגרו מהארץ למצרים וכבר היו רחוקים מהתודעה של אנשי חברון. לכן בני חת יכולים לטעון כלפיהם מי אתם בכלל? שנית: עשו אורב באופק ועלול לתבוע את הקבר האחרון שנותר במערה.

לכן יעקב מאריך בלשונו, כדי להכין את התיק המשפטי ששומר לו את הזכות הקניינית במערה. ראשית, הוא מדגיש ששמה קברו את אבותיו וסבותיו ולכן ברור שהמערה נקנתה כדת וכדין בידי המשפחה. שנית, הוא מזכיר ששמה כבר קבר את לאה וזה מוכיח שעשו הסכים שמקום הקבורה שייך לו, כיון שהוא קנה הבכורה וחלק המערה עמה.

רמב"ן: והזכיר להם בצואתו המערה והנקברים בה ... להודיע כי אברהם צוה שיהיה המקום ההוא בית הקברות להם לאחוזת עולם ... ויתכן שרמז להם באמרו 'ושמה קבר'

העניינים. קשה למצוא מילים יותר דרמטיות, טעונות, דחוסות ורגשיות מהן: "ושמה קברתי את לאה". ככה פשוט.

אבל לאה היא הרי אינה האישה האהובה? הן בכל ילד שנולד היא מתחננת: "ראובן ... כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי.. שמעון כי שמע ה' כי שנואה אנכי ... לוי ... כי עתה ילוח אישי אלי". אפילו בילד השישי והאחרון היא עוד מייחלת: "וזבולון ... כי עתה יזבלני אישי ויעביר את דירתו העיקרית אלי". אחר כך לא מצאנו התייחסות שמשנה את ההרגשה הקשה של לאה ומעידה כי יחסו של יעקב השתנה אליה. מה גורם אפוא ליעקב להתייחס מפורשות לרצונו להיטמן על ידה?

יתירה מכך: נחשוב על יוסף. הרי גם הוא עומד שם בין "שבטי ישראל שנים עשר" ושומע במלוא הכאב איך האבא משלים את שלוש הזוגות של האבות והאימהות – "שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו, שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו, ושמה קברתי את לאה", ויוסף צריך לחוות את העובדה שלאה היא המשלימה את גלגלי המרכבה ולא אמו. ובכן, האם הוא לא כאוב מספיק מכך שאמו נקברה לבדה על אם הדרך אפרתה וצריך לשמוע גם את החותמת הזו?!

כמובן, אפשר להבין את עצם העובדה שיעקב מבקש להיטמן במערת המכפלה ולא על אם הדרך אפרתה ליד רחל. אחרי הכל, זה מקום הקבורה הנעלה בעולם, ובמיוחד ששם קבורים הוריו וסבותיו. אבל למה להזכיר בכלל את לאה? מה היה חסר אם היה מדגל על הפרט הרגיש הזה?

האמת היא שהשאלה הרבה יותר עדינה וצופנת סוד: נשים לב שאצל אמו וסבתו אומר יעקב "ואת שרה אשתו... ואת רבקה אשתו", אבל אצל לאה לא אומר את המילה הברורה 'אשתי'. רק "ושמה קברתי את לאה". אפשר לדייק שאכן "אשתו" נותרה אחת ויחידה: רחל. גם ברגע הזה הוא לא וויתר על אהבתו אליה. ולכן שבה ומתעצמת השאלה, אז מהי כן הסיבה שהוא מונה כאן את לאה?

אם הגענו עד הלום, מעניין להקדיש כמה שורות לעצם פטירתה של לאה אמנו. הפסוק הזה הוא האזכור הראשון לכך שלאה נפטרה ואין לנו מידע מתי זה קרה.

בספר החשוב 'סדר הדורות', מלקט מספרי היסטוריה קדמוניים, שלאה נפטרה סמוך למכירת יוסף (תשע שנים אחרי אחותה, רחל, שנפטרה כאשר יוסף היה בן שמונה שנים):

סדר הדורות ערך לאה: לאה מתה בשנה עשירית לבוא יעקב מפרץ ארם לארץ ישראל, בהיותה בת נא שנה. אבל בשרשרת הקבלה כתב שמתה בת 44 שנים והיה זה שישה חודשים לפני מכירת יוסף. ואילו בספר הישר כתב שמתה

1. מותה של לאה הוא היחיד שאינו מפורש ואפילו נרמז בתורה. בעוד שמותן של שרה ורחל מתואר בארוכה, מותה של רבקה נרמז בפסוק "ותמת דבורה מינתק רבקה", כפי שביארו רש"י ורמב"ן שם והארכנו בעבר, ואולם מותה של לאה אינו מובא בכלל.

יש מקשרים זאת לאמור בספר הזוהר (ומצוטט בליקוטי תורה לרבינו הזקן) שלאה היא "עלמא דאתכסייא" ורחל היא "עלמא דאתגלייא". לכן חלק מסיפוריה לאה מוסתר בתורה, בהיותו שייך לעולם נעלה יותר.

פירוש הדברים בדרך אפשר: הקשר בין יעקב ללאה היה קשור עם החלק הנעלם שבה, היינו המחשבה והכוחות הפנימיים. בעוד שהקשר עם רחל היה קשור עם החלק החיצוני של יופי הגוף והאישיות עצמה. לכן לאה נישאה לו בצורה מכוסה, כשהיא אינה גלויה וידועה, בעוד שרחל הייתה האישה הגלויה והמוכרת. בהמשך לכך, לאה מעניקה לעם ישראל את החלק הפנימי של רבקות הנפש באלוקות, בעוד שרחל מעניקה את הקשר הגלוי שבא לידי ביטוי בדיבור ובמעשה. יש מקשרים זאת לכך שצאצאי לאה נלחמו ביוונים, שהייתה מלחמה על הנפש, בעוד שצאצאי רחל נלחמו נגד המן, שהייתה גזרה על הגוף. ויש להאריך.

הצעירה לפני הבכירה - **אור החיים שם**: יש לדעת **איך לא חש יעקב מקודם לטענה זו** שאין דרך לתת הצעירה וגו'... אמנם אין זה הקפדה מעכבת אם האב רוצה לתת הצעירה קודם והיה על לבן לומר זאת מראש.

רתי את לאה, שכבר החזיק הוא במערה. ואמר זה כנגד עשו שלא יערער הוא או בניו בקבורתו לטעון שהמערה שלו, כי הוא הבכור [שקנה הבכורה מעשו] והוא הראוי להיקבר עם אבותיו.

האור החיים פותר את הבעיה מהבחינה המשפטית, שאפשר לעשות הסכם כזה, אבל הרברים טעונים הסבר רב מהבחינה הערכית: למה העדיף יעקב את רחל על לאה?²

הסיבוב השני מתרחש מיד: לאחר שיעקב גילה שרימו אותו, קורה הפלא השני: במקום לומר כמו יהודי ירא שמים "מה אישה לאיש!", אמנם רציתי את רחל, אבל כנראה לאה היא השידוך המיועד לי. הרי אפילו בתואל ולבן הרשעים אמרו "מה יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב". בכל זאת יעקב אינו נסוג, אלא מתעקש לשאת גם את רחל. (וכך מקבל החלטה מורכבת ביותר - לחיות עם שתי אחיות במקביל, דבר שיהפוך להיות אסור אחרי מתן תורה).

מנגד, כשם שהוא מתחזק באהבתו לרחל, ככה הגורל פועל נגדו והם לא מגשימים את החיים המשותפים. חולפות שבע שנים מייאשות עד שרחל יולדת את יוסף ובלידתה השנייה היא מתה באופן פתאומי. במקביל, דווקא לאה היא זו שיולדת את רוב בניו ומאריכה יותר ימים כדי לגדל ולחנך אותם.

הסיבוב השלישי הוא נושא עיוננו כאן: בחיים שאחרי החיים. רחל נקברת לבדה על אם הדרך אפרתה ולאה היא זו שקבורה לצדו של יעקב אבינו כבר 3500 שנה.

והשאלה עצומה: למה יעקב אוהב את רחל? ומנגד, למה ה' מתעקש על לאה?

ההסבר הפשוט ביותר כתוב בתורה: יעקב אהב את רחל כי הייתה יפת תואר ויפת מראה, בעוד שעניי לאה רכות. כמוכן, אפשר ללמוד זאת ברמת הפשט, אבל אנחנו שואפים לייחס לאבות הקדושים שהיו 'מרכבה לאלוקות', מימד עמוק יותר של מבט על החיים.

הבה ניכנס לעניין עם סיפור מרתק מהתלמוד, זה מסוג הסיפורים שאין דרך להבין אותם לולי המבט העמוק של פנימיות התורה:

ברכות ה,ב: רבי אליעזר חלה את חוליו האחרון. נכנס רבי יוחנן לבקרו ונפל האור על יופיו של רבי יוחנן. החל רבי אליעזר לבכות. אמר רבי יוחנן: למה אתה בוכה? אם משום התורה שלא התייעת, הרי למדנו 'אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים'. אי משום חסרון הפ' רנסה, לא כל אדם זוכה לשני שלחנות. ואי משום פטירת הבן, הוציא רבי יוחנן עצם והראה שזה העצם של בנו הע-שירי שנפטר. השיב רבי אליעזר: **על היופי שלך שיבלה בעפר אני בוכה**. הסכים רבי יוחנן שעל זה ראוי לבכות ובכו שניהם.

אכן, ידועים דברי המדרש שיעקב הרחיק ראות ובכואם למערה מצאו את אנשי עשו אוחזים בחרות למנוע את קבורת יעקב, ולא הצליחו להרגיעם, עד שחשים בן דן היכה בראשו של עשו והוא נפל ומת.

עד כאן הסבר פשוט. מכאן חשבתי לומר בדרך אפשר רעיון כביר ומרגש, שמסכם את תפיסתו המהפכנית של הרבי מליבאוויטש, לגבי מערכת היחסים הכפולה בין יעקב לשתי נשותיו: רחל ולאה.

בסוף ימיו, מבין יעקב את דמות הענק של לאה ואת תרומתה האדירה לחייו ולעם ישראל. ברגעי חייו האחרונים, הוא מביט סביב מיטתו ורואה את הפלא המדהים שלא זכו אבותיו: מיטתו שלמה וכל שנים עשר בניו מתקבצים להיפרד ממנו. נס עצום שאברהם לא זכה לו ויצחק לא זכה לו. ברגע הזה הוא מבין את **סוד הנצחיות וההתאוששות מהחטא** שהעניקה לאה לחיי המשפחה.

ב. כדי להבין את סודה של לאה, הבה נשוב לתחילת הקשר ונסה לפתור את הסיפור הסבוך: ספר בראשית מספר סיפור תמוה, לפיו יעקב מנהל קרב כנגד הגורל שלו. הוא מבקש לשאת אישה אחת, אבל ההשגחה העליונה מחברת אותו עם אישה אחרת. הקרב הזה מתנהל בשלוש מערכות, כאשר בכל פעם מתעקש יעקב להשיג את רחל ובתגובה היא חומקת ממנו.

הסיבוב הראשון מתרחש בחתונה: יעקב הגיע לחרן, התיישב בבית לבן והחל לעבוד את צאנו. אחרי חודש שאל לבן "הגידה לי מה משכורתך", וכאן התרחש הפלא הראשון: יעקב ביקש את הבת הצעירה. נחשוב על זה: ללבן יש שתי בנות, שתיהן מוצלחות ויראות שמים, ובכל זאת יעקב ביקש את הצעירה. למה? במיוחד שברור שהדבר פוגע חמורות בכבודה של הבת הגדולה?

לבן הסכים ויעקב הלך לעבוד שבע שנים בשדה. הגמרא מספרת (בבא בתרא קכג) כי רחל הזהירה אותו מראש שזה לא יעבוד, משום שאבא לא ייתן לעקוף את בתו הגדולה. אבל יעקב הרגיע אותה ב"סימנים" מוסכמים שיישמרו ביניהם. למעשה, הגיע ליל החתונה ורחל, בטוב לבה, ריחמה על אחותה ומסרה לה את הסימנים. כבוקר גילה החתן התמים ששיקרו אותו. הוא זעם על לבן, אבל החותן הצטרק בטענה הכי הגיונית: איך חשבת שאתן להשפיל את הבת הגדולה שלי?

אכן האור החיים הקדוש מעלה את השאלה על **יעקב עצמו**: איך לא חש לכבוד לאה?

2. בראשית כט, כה: ויאמר לבן: לא יעשה כן במקומנו לתת

2. החזקוני (כט, כה) כותב שיעקב נזהר מלהתחתן עם לאה, משום שלאה הייתה שייכת לעשיו, כי מעת שנולדו הבנות היה סיכום מוקדם בין רבקה ללבן: "הגדולה לגדול והקטנה לקטן". ורק זה היה חסר ליעקב: לקחת את האישה לעשו, אחרי שלקח ממנו את הברכות והבכורה ועשו נשבע להורגו.

להאיר כי ההסבר הזה מיישב גם את הצד של לאה. הרי כל אחד תמה כיצד שיתפה פעולה עם הרמאות של אביה ונרחפה לאדם שאינו רוצה בה? אבל לפי החזקוני מובן: היות שיעקב קנה את הבכורה מעשו, הוא נהיה הגדול ובמילא הוא ראוי לה שהרי "הגדולה לגדול והקטנה לקטן".

זה לא יאומן: לא בוכים על תורה, לא על פרנסה, אפילו לא על אסון הילדים ל"ע, רק על אובדן היופי.

הכרח שכאשר התורה כותבת יופי, היא רוצה לתאר **שלימות**. פנים כאלו שמשקפות אצילות ורוממות רוח. בהערה³ הובאו כמה דוגמאות לכך, אבל כל כך הרבה אנשים שנפגשו עם הרבי מליובאוויטש תיארו את העיניים הכחולות שהביעו אהבה ורגישות אין סופיים. נכון, יש להבדיל יופי בהמי שמעורר את היצר, אבל יש יופי נעלה המעורר יראת כבוד ואפילו יראת שמים.

התיאור של רחל כ"יפת תואר" נועד לתאר את הצדקות שלה כאדם שנולד ישו, אדם שקיבל את הטהרה שלו מלמעלה. אישה שתקנית, וותרנית ואצילית שמסרה את הסימנים הסודיים שלה לאחותה. (ראו תורת מנחם תשיט א/4 בביאור "יפת תואר ויפת מראה" ברוחניות).

לאה, לעומתה, לא הייתה יפה, אבל הסוד שלה נמצא במילים הבאות: "ועיני לאה רכות". מה כוונת התורה? למה לספר את זה? איך אפשר לזלזל בבת ישראל ולספר לכל הדורות שרחל הייתה יפה בעוד שאחותה לא יפה? יתירה מכך: איך אפשר לפגוע בעיניה של אישה והרי הגמרא אומרת ש"כלה שענייה יפות אין כל גופה צריך בדיקה?".

אלא כאן נמצא סוד העוצמה של לאה: לאה היא **הנאבקה והמתקנת**. הגמרא מסבירה ש"עיני לאה רכות" - **מבכי**, שהייתה עומדת על פתחי דרכים לשמוע על מעללי עשו ולזעוק שאינה רוצה בו.

כבא בתרא שם: ועיני לאה רכות - מאי רכות? אילימא רכות ממש, אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב ... בגנות צדיקים דבר הכתוב! ... אלא **שבח הוא לה:** שהייתה שומעת בני אדם אומרים שני בנים לרבקה שתי בנות ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן... והיתה **בוכה** עד שנשרו ריסי עיניה.

אם רחל היא הצדיק, לאה היא בעל התשובה: אם רחל נועדה ל**לקלוט** את מה שקיבלה מלמעלה, לחבק את המזל הטוב שלה, לאה נועדה ל**יצור את הטוב**. להיות גרסה יותר טובה של עצמה. לקום בבוקר ולהיזכר בכישלון כזה או אחר מאתמול ולומר: אני לא אהיה יפה, אבל אני אעניק לקב"ה נחת רוח מסוג אחר: בית חרושת ליופי. מקום שמייצר אור איפה שאין בו אור.

כעת אפשר להבין את הוויכוח בין יעקב לקב"ה: יעקב רצה את רחל כי הוא רצה אישה מושלמת וילדים מושלמים!. הוא רצה לייסד את עם ישראל על ילדים שהולכים ישר!, שהעונג הבסיסי שלהם הוא קדושה ויראת שמים. אבל ה' אומר לו: יעקב יקירי, לא בראתי עולם כזה. אני לא מחפש אנשים שיאספו מתנות, אלא

שיהיו בעצמם המתנה. אני רוצה אישה נאבקה שתלד ילדים כאלו שייצרו את עולמם מחדש. הם לא יצעדו בדרך סלולה מלמעלה, אלא יסללו את הנתבי בעצמם.

נתקדם אל הדור הבא ונראה איך הכול עבד כפי התוכנית. רחל ילדה שני ילדים מושלמים כמותה, בגשמיות וברוחניות. יוסף שהיה יפה תואר ויפה מראה בגשמיות, וגם ברוחניות הוא "יוסף הצדיק". הנער שעומד לבדו מול אשת פוטיפר. ואילו בנימין הוא האדם השלם בהיסטוריה, כמו שנאמר בגמרא (בבא בתרא ז"א) שהוא אחד מארבעה ש"מתו בעטיו של נחש". היינו ארבעה שמתו רק בגלל שנגזרה מיתה בעולם אבל בלא שום עוון שגרם לכך⁴.

מנגד, איך הילדים של לאה? אוהו, כאן צצים כל רצף החולשות האנושיות כביכול. ראובן הכעסן, שמעון ולוי כלי חמס מכורותיהם, ויהודה ותמר. אולם, מצד שני, הילדים של לאה הם **אלו שהביאו לעולם את התשובה**. הם אלו שהבינו לראשונה את הסוד **כי הקשיים שלך הם המשימה שלך!**

נזכיר כדוגמה את סוף הסיפור של יהודה ותמר: תמר הרתה והביאו אותה למשפט בפני יהודה, שהיה הדמות החשובה בעיר והוא גזר עליה מוות בשריפה. תמר לא רצתה להלכין את פניו ולא גילתה ממי היא מעוברת. היא מכרה את הבית, נפרדה מהחברים והתכוונה ללכת בשקט מהעולם.

הגיע בוקר השריפה, "היא מוצאת", כבר באו לקחת אותה לכיכר העיר והיא ביקשה בשקט מהעגלון שיעבור דרך הבית של הרב ויזרוק שקית קטנה. היה שם את העירובן, החותמת והפתילים שיהודה השאיר אצלה. תמר לא אמרה כלום והשאירה אצל יהודה את הכחירה מה לעשות הלאה.

יהודה קיבל את החומה, נהיה לו שחור בעיניים, וכאן עמד בפניו שתי אפשרויות: להיכנס למיטה, לכסות את הראש ולחכות שהשעתיים הבאות יעברו. תמר תעלה על המוקד ותיקח אתה השמימה את הסוד. אבל יהודה בחר באפשרות השנייה: להיות "מענטש". הוא יצא החוצה וזעק שתי מילים: "**צדקה ממני**". א. ממני היא מעוברת. ב. ומה שיותר מרשים: הוא **לקח אחריות** ואמר "ממני", כפירוש רש"י שם: **אני אשם** במה שקרה משום שלא נתתי לה את שלה בני.

מאיפה הכוח הבלתי נתפס? מהיכן האומץ של גדול בישראל שהוא עצמו הן אותה לשריפה וכעת להודות שהוא עצמו האבא? זה החינוך שהוא קיבל מאימא שלו: **אנחנו לא מושלמים, אנו לעולם לא נהיה יפים. היופי נמצא אצל בני הדודים שלנו, בני רחל. אנו נועדנו לתת לקב"ה נחת מסוג אחר: תה עם נענע. חמצמות שהופכת להיות מתוקה.**

למה הדבר דומה? מספרים (ואינני אחראי לאמתיות הסיפור...) על

3. ראו גיטין נח על היופי של רבי ישמעאל, בתו ובנו, שהעיד על עומק קדושתם ולקו"ש יט/83 על "שאינן האישה אלא ליופי". הנה סיפור: בימי השבעה של האדמו"ר הריי"ק, הרבי סיפר כמה סיפורים המבטאים שהאדמו"ר הקודם נועד מלידתו להיות מנהיג ישראל (תורת מנחם תש"4). ביניהם: כאשר היה בן 5, הוא ישן במיטה, ועל ידו למד הרבי הרש"ב עם אחד החסידים. הילד היה יפה תואר ופניו האירו ואותו חסיד אמר לאביו שיופי הפנים מעיד על טהרת המחשבה של הילד (או טהרת המחשבה של ההורים בעת הזיווג). התעורר אצל הרבי רצון לתת נשיקה לילד, אך החליט להמיר את הנשיקה ב'נשיקה חסידית' וכתב את המאמר 'מה רבו מעשיך ה'.

4. בשיחה שם מעיר (לקו"ש לה/153 הערה 38) וכן ברשימות כ עמודים 9-128, שבפרטיות בנימין הוא הצדיק המושלם, ואילו יוסף הוא גם בעל תשובה, בחינת "יוסף ה' לי בן אחר".

יהודי שנכנס לרבי מליובאוויטש והתלונן שנמאס לו להיאבק ברמה הרוחנית. מה הטעם בכל העשייה שלי אם אינני מתקדם? אם אני נשאר אותה אישיות מורכבת שצריכה להילחם על כל מחשבה טובה ועשייה נעלית?

הרבי שאל מהו עושה בחייו? – "אומנות גבוהה. אני מוכר ציורי יוקרה במיליוני דולרים למשפחות אצולה". הרבי התעניין על עסקה שהוא קיים לאחרונה, והוא סיפר שמכר בעשרה מיליון דולר, ציור שנקרא "השקיעה", עבודה שמדגימה ילד וילדה שצועדים על החוף מול השקיעה. הרבי שאל: "אינני מבין מדוע אנשים משלמים כל כך הרבה על ציור? הרי היו יכולים לשלוח צלם, שינציח ילד וילדה שצועדים על החוף מול השקיעה והצילום היה עולה דולר אחד? במיוחד שהתמונה מדויקת הרבה יותר מהציור, והאומנות לעולם לא תהיה משקפת כמו התמונה?"

האיש ענה: "רבי, מי מחפש דיוק? אנשים משלמים על הפתעה, על עמל ועל יצירה".

חיך הרבי: "תקשיב לעצמך, אתה ביטוי של מעלה. אתה נבראת בצלם אלוקים ואם הנך רוצה לדעת ממה אלוקים נהנה – תקשיב ממה אתה נהנה. אנחנו לא מתפעלים מדיוק, אנחנו מתרגשים מחידוש, עמל ויצירה. זה בדיוק הנחת ששואב הקב"ה מהעשייה שלך: היא לא מושלמת, היא לא זכה, אבל מי מחפש שלמות? היא חרשה, היא לא צפויה, היא נגד הזרם ובוה כוחה."

אותו דבר קורה בהמשך עם הערכות על בנימין (ואכמ"ל): אף שבהתחלה יהודה נטל חלק במכירת יוסף, אחר כך הוא מתקן הכול עם הערכות על בנימין ומבהיר שיותר לא יוותרו על אח שלהם. זה אותו יהודה שלמד מאימא שלו שכישלון הוא לא הסוף, הוא ההתחלה. הוא קריאה לפעולה.

ליקוטי שיחות חל"ה/3-152: דרכי עבודת ה' נחלקות

בכללות לשתי דרכים: צדיקים ובעלי תשובה. וזהו החילוק בין עבודת בני לאה ובני רחל... עשרת השבטים שהשתתפו במכירת יוסף, אינם בדרגה דיוסף ובנימין שהיו צדיקים מעיקרא, אבל עניינם של בני לאה הוא עבודת התשובה, כמובא במדרש שראובן הוא 'פתח בתשובה תחילה'.

ויש לומר שיסוד החילוק בין השבטים הוא בהאימהות: רחל מורה על עבודת הצדיקים, יפת תואר ויפת מראה בלי מום, ולאה מורה על עבודת התשובה, שזהו ענין הבכיה דלאה, ועיני לאה רכות. וזהו שנאמר ביעקב 'ויאהב את רחל' כי מצד יעקב העיקר הוא עבודת הצדיקים, בתחום הקדושה עצמה.

כעת אפשר לחזור אל שאלת הפתיחה ולהבין הכול לענ"ד: יעקב אבינו מביט סביב מיטתו ורואה את הפלא הלא יאומן שמתרחש בפעם הראשונה בהיסטוריה: כל ילדיו סובכים את מיטתו. וזה לא שהיה קל להגיע לרגע הזה. היה מעשה שכם, הייתה התפרצות נוראה של "לכו ונהרגו, ולכו ונשליכוהו ולכו ונמכרהו", אבל בשורה התחתונה, השבטים בראשות יהודה ויוסף, ידעו לקום ולתקן ולמחול.

יעקב הבין שזה מה שלא נתנה לעם ישראל: את סוד הנצחיות וההתאוששות מהחטא. בעולם של בני רחל, אין תשובה. מי שהתרגל לצעוד במסלול של יופי, לא יכול להיות עם צלקת מכוערת על המצח. אבל לאה הנחילה את הגישה שלא נועדנו להיות דוגמנים רוחניים, אלא יוצרי הרוחניות. אנו חיים בבית חרושת – ובית חרושת הוא לא מקום נקי. הוא מקום שהופך חושך לאור.

הנה שורות מרגשות ומשנות חיים מספר התניא, המדברות על סוד הנצח וההישרדות בעבודת ה', ורבינו מדגיש כי כדי לשרוד לאורך זמן, נדרשת הבנה נכונה על מהות תפקידנו כאן:

תניא פרק כז: ואם העצבות אינה מדאגת עונות אלא מה-רהורים רעים ותאוות רעות שנופלות במחשבתו... אד-רבה יש לו לשמוח בחלקו שאף שנופלות לו במחשבתו הוא מסיח דעתו מהן לקיים מה שנאמר 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם'... בכינונים כיוצא בו שנופלים לו הרהורי ניאוף במחשבתו וכשמסיח דעתו מקיים לאו זה... ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא ירע לבבו מאד גם אם יהיה כל ימיו במלחמה זו, כי אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיא לס"א תמיד... ושני מיני נחת רוח לפניו ית' למעלה. א' מביטול הס"א לגמרי ע"י הצ-דיקים. והשנית כד **אתכפיא הס"א בעודה בתקפה וגבור-תה... ומשם מורידה ה' באתערותא דלתתא ע"י הבינונים.** וז"ש הכתוב 'ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי' – מטעמים לשון רבים: שני מיני נחת רוח... וכמו שבמטעמים גשמיים דרך משל יש שני מיני מעדנים: אחד ממאכלים ערבים ומ-תוקים, והשני מדברים **חריפים או חמוצים רק שהם מתו-בלים ומתוקנים היטב, עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש.**

הנקודה הזו בולטת במיוחד אצל שני הנכדים המפורסמים ביותר בשתי השושלות: שאול ודוד. שני גדולי מלכי ישראל 'חוטאים', אבל מתפתח הברל תהומי בדרך ההתמודדות שלהם: דוד שומע מנתן הנביא את משל כבשת הרש ואומר מילה אחת: "חטאתי". בלי לטשטש ובלי למרוח. שאול, לעומתו, שומע משמואל את חטאו באי הריגת אגג וצאן עמלק, ולא מסוגל להוציא את המילה "חטאתי". הוא מאשים את העם, את היועצים, את כולם... חוץ מאת עצמו.

למה? במיוחד שעל פי הפשט, החטא של שאול היה הרבה יותר קל ממה שקרה עם דוד?

אלא דוד הוא בן לאה, הוא גדל במשפחה של נאבקים שיודעים שהם צריכים לחדש את היופי. הגמרא אומרת את הביטוי המדהים: "קופה של שרצים תלויה בצווארו", שכן דוד בא מתמר ומרות – שתי מערכות ייחוס מפוקפקות. ולכן דוד נולד לתוך גישה כזו שבעולם אין יופי טהור, אלא מאבק להיות כל יום יותר טוב מאתמול. **לכן הוא חוטא ועושה מזה ספר תהלים של שירות ותשבחות...**

שאול, לעומתו, הוא בן בנימין משבט רחל. הוא גדל במשפחה של אנשים יפים ומי שגדל בעולם מושלם – לא יכול לצאת לרחוב עם שריטה על המצח... הוא לא מכיר יופי שאינו טהור.

ג. אם נתבונן בהיסטוריה של עם ישראל, נראה את הדברים מפורשים ממש. הבה נשים לב לפרט מדהים שמלווה אותנו בכל הדרות: בני יוסף מוכשרים יותר והם תמיד הראשונים להמריא ולמלוך, אבל במשך הזמן הם מתמוטטים ונופלים, ואילו בני לאה הם השורדים הנצחיים.

היהודי הראשון שנוגע בכס המלכות הוא יוסף. הוא זוכה להצלחה ומציל את העולם מהרעב, אבל מול פניו מכנס יעקב את השבטים ומכריז: "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבוא שילה". מנהיגותו של יוסף היא זמנית ואילו המנהיג הנצחי עד ביאת המשיח הוא יהודה.

כשבני ישראל נכנסים לארץ, יהושע בן נון משבט יוסף הוא המנהיג הראשון. גם כשעם ישראל מבקש מלך, הראשון שנבחר הוא שאול בן בנימין מזרע רחל. אבל מלכותו של שאול היא רק הפרומו לקראת הדבר האמתי: התמנותו של דוד משבט יהודה.

אחרי ששלמה מת והמלכות עוברת לרחבעם, מתרחש אסון פיצול הממלכות - וזה שוב אותן קבוצות: רחבעם בן שלמה מזרע יהודה, מול ירבעם בן נבט משבט אפרים. כאן מגיעה ההבטחה של הנביא יחזקאל, אותה קראנו בהפטרות וייגש: "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו, ולקח עץ אחד וכתב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וקרב אתם ... לעץ אחד והיו לאחדים בידך ... ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ ומלך אחד יהיה לכולם... ועבדי דוד מלך עליהם".

למרות המטוטלת שתנוע מאות שנים בין מלכות יהודה למלכות ישראל, הנביא מבטיח שהנצח נמצא אצל יהודה והמלכות תישמר בזרעו עד ביאת המשיח. אכן בכל שנות בית המקדש השני, נשיאי הסנהדרין היו משבט יהודה. גם בשנות הגלות בכבל ובמקומות אחרים, ראשי ישראל שהתמנו להיות "ריש גלותא", נציגי העם בפני השלטונות הנוכריים, היו משבט יהודה.

הסיכוב האחרון יהיה בגאולה העתידה. מובא בספרים כי תחילה יופיע "משיח בן יוסף", מזרע יוסף, והוא ייהרג במלחמת גוג ומגוג, אבל הוא יפתח את הדלת ל"משיח בן דוד" הגואל הנצחי. כך משכן שילה עמד תחילה 369 שנה בנחלת יוסף בשילה, אבל זה מקום זמני וחולף, ואחר כך הוקם בית המקדש הנצחי בירושלים, בנחלת יהודה ובנימין.

מה מונח כאן? הדברים ברורים לחלוטין לפי היסוד שהצבנו: כל מהפכה מתחילה מהצדיקים וראשי העם, אבל כדי שהיא תשרוד נדרשים אנשים מעשיים שמבינים את החיים האמתיים. הם אינם מחפשים שלמות, אלא מבינים שצריכים ליצור את השלמות ולסלול את הדרך.

ואחרי כל כך הרבה שנים של עמק ויגיעה ותיקון, עד שהושלמה עבודת הבירורים, לא נותר אלא לפתוח את הדלת לכן זרע יהודה שיבוא ויגאלנו בגאולת עולם בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il